

Global arbetsmarknad, lönebildning, tjänster och infrastruktur

Viktiga förutsättningar för industrins konkurrenskraft

en rapport av
Industrins Ekonomiska Råd
April 2015

Industrins Ekonomiska Råd

- Cecilia Hermansson, KTH/Swedbank
- Mauro Gozzo, Business Sweden
- Juhana Vartiainen, VATT, Finland

Vårt uppdrag i denna rapport

- Att beskriva och analysera strukturella förhållanden av särskild betydelse för industrins konkurrenskraft
- Två delar:
 1. Faktorer som påverkar industrins konkurrensförutsättningar och de anställdas förutsättningar
 2. Samspelet mellan industri och tjänster

Industrins konkurrenskraft

Användning av global arbetsmarknad viktig framgångsfaktor

- Svensk industri är del av de globala värdekedjorna – viktigt att vara en öppen ekonomi
- Import och offshoring betraktas ofta som hot mot industrijobben i Sverige – men forskning visar att förmågan att effektivisera produktionen skapar framgångsrika företag vilket även i förlängningen har positiva produktivets- och sysselsättningseffekter jämfört med de företag som inte använder sig av import och offshoring
- Internationalisering även central för kompetensförsörjningen. Därmed är arbetskraftsinvandring, användning av etnisk diversitet viktiga inslag i ett företags tillväxtstrategi – konkurrensen om den globala arbetskraften tilltar
- Viktigt att svenskt utbildningssystem, bostadspolitik, näringspolitik och invandringspolitik förstår och utformar utifrån behovet att skapa attraktivitet

Lönebildningen är central för konkurrenskraften

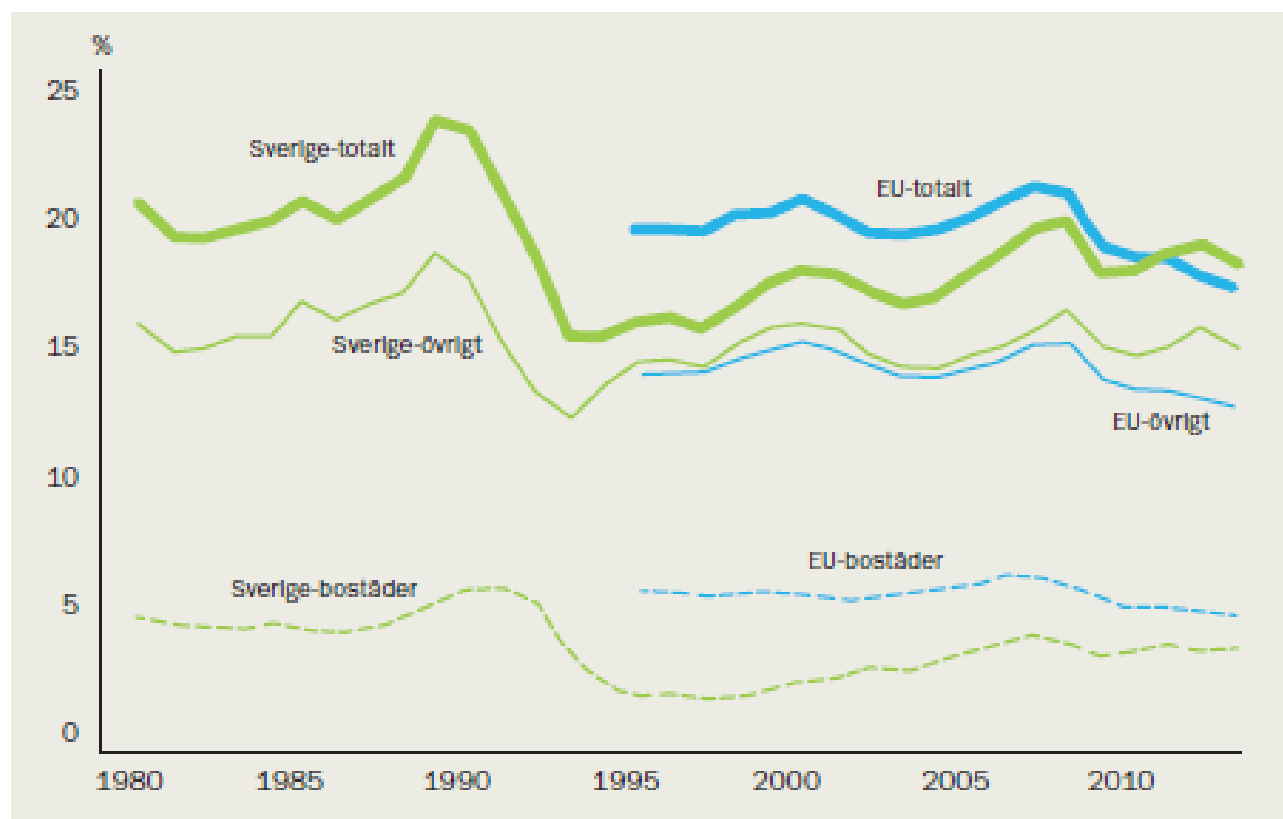
- Viktigt att arbetskraften prissätts på ett sätt som gör att inte industrin stryps på grund av inflationsimpulser eller kompensationskrav från andra delar av ekonomin
- För att upprätthålla konkurrenskraften behöver industrin även framgent sätta märket för kollektivt avtalade löneökningar
- På lång sikt avgör industrins produktivitet industrins förmåga att betala ut attraktiva löner
- Om flaskhalsar och brist på arbetskraft uppstår tillåter svenska kollektivavtal lokala lönejusteringar utan att lönedrivande spiraler behöver uppstå

Investeringar

- Sveriges investeringar i bostäder, övriga fastigheter och infrastruktur är relativt låga och utgör strukturella problem
- Sveriges investeringar i maskiner och immateriella tillgångar står sig relativt väl – svag konjunktur sannolikt en viktigare faktor än strukturella orsaker

Sveriges investeringskvot har under längre tid understigit EU-genomsnittet – bostäder är boven

Fasta investeringar i förhållande till BNP i Sverige och i EU, uppdelat på bostäder och övriga investeringar 1980-2013

Källa: Statistiska centralbyrån

Otillräckliga infrastrukturinvesteringar?

- Inte bara Sverige har en infrastruktuurskuld – ett globalt fenomen – undantag är Kina och Japan (McKinsey)
- För att nå tillbaka till en infrastrukturstock på 70 procent av BNP krävs 300 miljarder kronor till 2025 (Svenskt näringsliv)
- Finanspolitiska rådet, KI, tidigare regering – osäkra kring om infrastrukturinvesteringar är för låga och med hur mycket

Våra utgångspunkter

- Troligt att Sverige likt flertalet andra länder investerat för litet i infrastruktur under en längre tid – inklusive underhåll!
- Många faktorer talar för att behoven ökat och att Sverige kan behöva göra mer:
 - Urbaniseringen snabbare i Sverige
 - Relativt snabb befolkningsökning
 - Arbetsmarknadens specialisering och regionalisering
 - Miljö- och klimatanpassning
 - Digitalisering och robotisering
 - Sverige är en liten öppen ekonomi med långa avstånd – det krävs därmed att infrastrukturen fungerar!

Möjliga orsaker

- Felaktiga styrmedel och regleringar, t ex vad gäller bostadsmarknad
- Finanspolitiska ramverket med fokus på det finansiella sparandet håller tillbaka investeringarna
- Infrastrukturinvesteringar långsiktiga – regeringar har fyraårshorisonter
- Investeringarna är osynliga och uppmärksammas bara om de inte fungerar och läget blivit akut – likt nu!
- Politiker utgår från väljarna – och satsar hellre på persontrafik än godstrafik

Problemanalys för tillverkande industri

Problemanalys för industrinära tjänster

Exempel på konsekvenser för näringsliv och samhälle

- Leveransosäkerhet skadar förtroende och varumärken, riskerar affären
- Dyrare lösningar
- Miljö- och hållbarhetsproblem när vägar ersätter järnvägar
- Svårare att attrahera företag, arbetskraft och nyinvesteringar ("lost opportunities")
- Produktivitetsförluster när kollektivtrafik ej fungerar (arbetsmarknadsregioner)
- Riskerar halka efter i ny teknologi

Några åtgärdsförslag

- Utformning och användning av samhällsekonomiska bedömningar
- Finanspolitiska mål – finansiellt vs. totalt sparande och den gyllene regeln
- Regionalisering

1. Samhällsekonomiska kalkyler

- **Utformningen** missar ”kostnader”, t ex leveransosäkerhet och skadade varumärken – i förseningskostnader t ex räknas ofta endast kapitalkostnaden under förseningen
- **Användningen** av kalkylerna synes vara godtycklig – negativ nettonuvärdeskvot i en tredjedel av projekten och bland exkluderade projekt var 40 procent positiva (Eliasson m fl). Politiker väljer ofta projekt som genomförs i regioner där väljarstödet är starkt

2. Finanspolitiskt mål

- KI fått i uppdrag att se över saldomålet – rimligt, men argumenten för detta är otillfredsställande
- Finanspolitiska rådet 2008 rekommenderade att när målet ses över behöver man utreda om det totala sparandet ska användas istället för det finansiella sparandet
- En s k *gyllene regel* skiljer mellan drifts- och kapitalbudget
- Mycket att utreda → För- och nackdelar? Underhåll? Utgiftstak? Men sannolikt skulle incitamenten för mer långsiktiga investeringar öka, även om inte effekterna bör överdrivas
- Införs en *gyllene regel* ökar kraven på att samhällsekonomiska kalkyler utformas väl och också används rätt

3. Regionalisering

- Att delta i de globala värdekedjorna innebär ett större behov av en regional tillväxtlogik
- Samverkan i kluster och regionala kunskapsnät (*trippel helix*) ställer krav på utbildnings-, arbetsmarknads-, bostads-, infrastruktur- och näringspolitik som binder ihop regionerna
- Att bygga starkare men färre regioner handlar således inte bara om hur vård och omsorg administreras
- Industrin skulle gynnas av regionaliseringen, och i förlängningen även arbetsmarknaden, kompetensförsörjningen och ekonomin i stort – och sannolikt stärks även förutsättningarna för infrastrukturinvesteringar

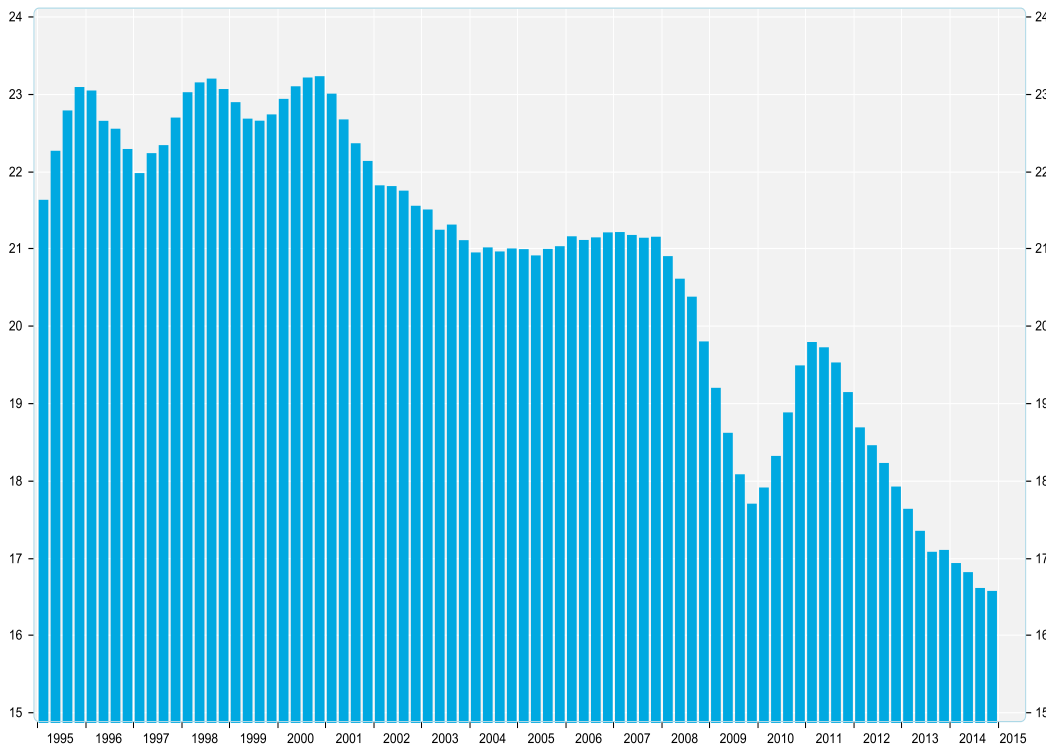
Tjänsternas betydelse för industrins konkurrenskraft

- Snabb återhämtning för industrin efter 90-talskrisen. Men snabb produktivitetsutveckling i industrin ledde till att mer producerades med färre anställda. Antalet anställda i tjänstenäringarna ökade och begreppet tjänstesamhälle myntades.
- Stort produktionsbortfall i industrin i samband med finanskrisen 2008-09. Snabb återhämtning i ekonomin men industrins produktion har inte hämtat in hela nedgången.
- Nedgången i sysselsättning i industrin har fortsatt.
- Vilken roll spelar tjänsterna för industrin? Hur allvarlig är industrins relativa tillbakagång?

Gruv- och tillverkningsindustrins andel av BNP har backat

Procentuell andel av förädlingsvärdet

Fyra kvartals glid. mdatal

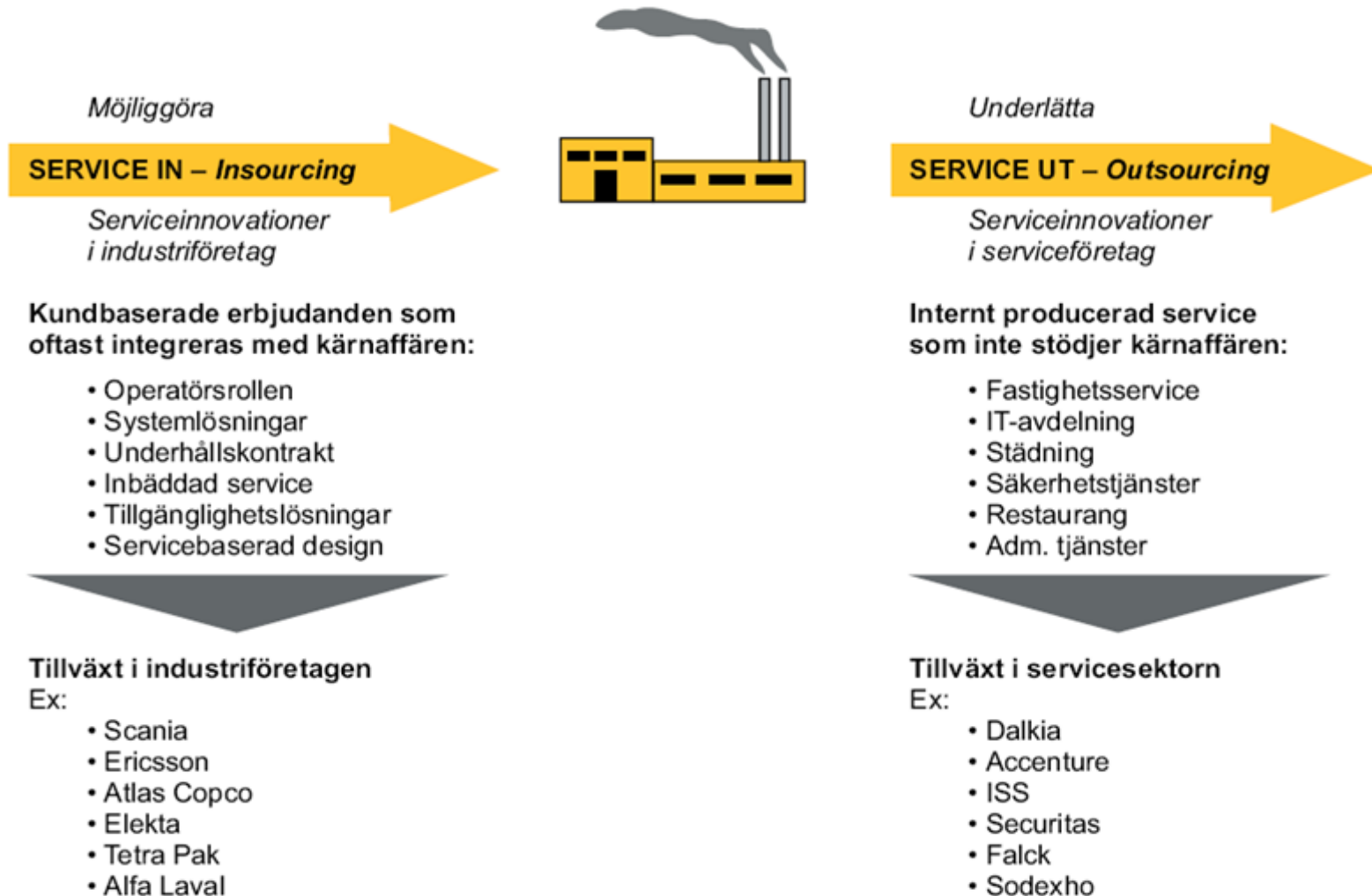

- Tjänstenäringarna har ökat parallellt med industrins minskning
- Näringslivets andel av BNP har faktiskt ökat en procentenhet sedan 1995.
- Bygg upp en procentenhet och Jordbruk ned en.

Finns det ett problem?

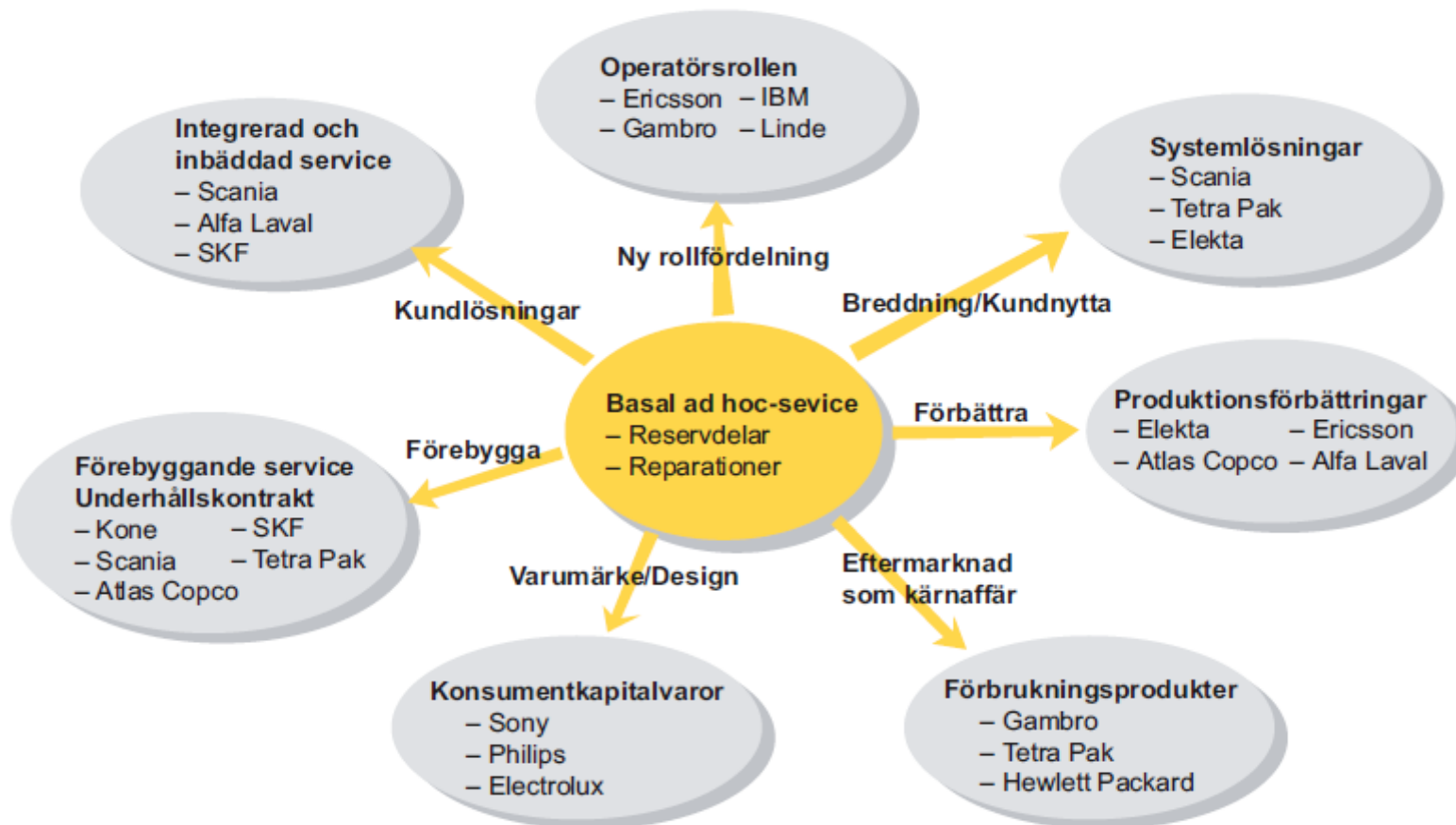
- Tjänstenäringarna har en viktig kund i industrin. Krävande kunder i form av en konkurrenskraftig industri skapar spets hos tjänsteföretagen.
- Exporten betalar för importen och det är betydligt svårare att exportera tjänster än varor. Tjänsteexporten har ökat snabbt men tillverkningsindustrin står för en viktig del av den ökningen.
- Industri och tjänster mycket mer integrerade än vad många inser.

NYA TJÄNSTEBRANSCHER HAR UPPSTÅTT VIA OUTSOURCING SAMTIDIGT SOM INDUSTRIEN INSOURCAT TJÄNSTER

INDUSTRINS TJÄNSTEERBJUDANDE HAR ÖKAT

Från basservice (reservdelar) till komplexa servicekoncept

Input-Output-kalkyler kan ge förståelse för tjänstenäringarnas roll för industrin

- EU:s WIOD har sammanställt input output-data för alla EU-länder
- 14 konsultbolag har haft ett gemensamt uppdrag under ledning av holländska wiiw att utreda relationen mellan industrin och tjänster
- Beräkningarna som sträcker sig mellan 1995 och 2011 visar att Tjänster gett ett ökande bidrag till industrins värdekedja
- För Sverige ökar industrins relativa betydelse markant om man inkluderar de inhemska tjänster industrin konsumerar
- Industrier där multiplikatoreffekten är större än genomsnittet är fordonsindustri, trä, massa- och papper, livsmedelsindustri, stål. Logiskt eftersom lång historia har skapat utdragna värdekedjor.

Input-Output-kalkyler kan ge förståelse för tjänstenäringsarnas roll för industrin

Tabell 2.2

Industrins andel av ekonomin inkluderat tjänstesektorns andel av värdekedjan

	Industrins andel av förädlingsvärdet		Industrins andel inkl. bidraget från tjänstesektorerna		Tjänstesektorens andel av Industrins värdekedja	
	1995	2011	1995	2011	1995	2011
Belgien	20,3	14,5	27,0	22,1	36,7	45,2
Danmark	17,1	11,5	23,9	19,1	33,3	39,6
Finland	25,4	18,6	25,9	20,2	27,5	35,8
Frankrike	14,2	10,1	21,4	18,3	40,1	48,5
Italien	22,2	16,6	29,1	23,3	33,7	40,0
Nederländerna	17,4	14,1	25,6	22,6	36,4	39,8
Storbritannien	20,9	11,7	24,6	15,9	30,2	39,4
Sverige	22,4	16,7	26,0	23,1	30,8	40,4
Tyskland	22,6	22,4	27,7	28,9	32,0	35,9
Polen	21,1	18,1	28,4	27,0	26,2	36,1
EU-27	21,0	17,2	25,7	22,0	33,2	38,9

Källa: Stehrer m.fl. Study on the relation between industry and services, sid 59

Affärstjänsterna – centrala för industrins konkurrenskraft

- High end handlar det om It-tjänster, marknadsundersökningar, Mgmt-konsulttjänster, ingenjörstjänster, FoU, rekrytering, skatte- och juridisk rådgivning och "low end" om administrativa tjänster, facility mgmt, säkerhet, leasing, fastighetsförvaltning men även bemanning.
- Störst på att köpa affärstjänster i EU är fransk industri, följd av brittisk och belgisk industri. Sverige på fjärde plats.
- Stehrer m.fl. konsultkonsortium visade att det fanns en stark koppling mellan produktivitetens utvecklingen i industrin och input av affärstjänster. Andra variabler som FoU, FDI mm gav inte samma starka samband. Länder som outsourcat mycket och använder den professionella tjänstesektorn får alltså en bättre produktivitetens utveckling.
- Kan vara en orsak till den svaga tyska produktivitetens utvecklingen. Tyska företag gör det inhouse.

Utvecklingen efter 2011 illavarslande

- EU:s WIOD sträcker sig till 2011. Svensk industri har alltså när man tar hänsyn till tjänsteinnehållet inte alls gått tillbaka så mycket.
- Sedan 2011 har dock industrins andel av BNP fortsatt att minska. Alla siffror finns inte framme men det verkar som om affärstjänsterna inte gått framåt.
- Den relativt gynnsamma bilden av svensk industri som EU-studien visar och som avser 1995-2011 kan alltså vara historia.
- Svensk industri konjunkturkänslig och ett internationellt uppsving bör förbättra läget, men det finns en risk att en del av nedgången är strukturell.

Samspel industri och tjänster - Slutsatser

- Industrin har knoppat av verksamheter som idag bedrivs av tjänsteföretag. Tar man hänsyn till tjänsternas betydelse i industrins värdekedja så kan man konstatera att tesen om Sveriges avindustrialisering är en myt.
- Industriföretagen marknadsför sig alltmer som tjänsteföretag. Dags att avskaffa distinktionen mellan tjänster och industri. På engelska är allt "industry".
- Affärstjänsterna strategiska för industrins produktivitetsutveckling.
- Trenden för industriproduktionen de senaste åren (2011-2014) är illavarslande. Har vi fått ett konkurrenskraftproblem?